

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588

Javier Á. Domingo and Luigi Finocchietti, *Saint Jerome in Rome. Historical and Archaeological Hypotheses* • Vesna Badurina Stipčević, *Le Vite e la Traslazione di san Girolamo nei testi croato-glagolitici* • Andrej Nared, *Der brief ist nicht ausganngen. Razmišljanja o(b) zlati buli, ki je Kranjci niso dobili* • Izidor Janžekovič, *Etnični »stereotipi« v zgodnjemoveški Evropi: ruska in turška narodna noša* • Martin Boček, *Cunard Line and its operations within the Habsburg Monarchy* • Gary B. Cohen, *Historical Scholarship on the Habsburg Monarchy (1526–1918) in North America* • Irena Selišnik, *Status državljanstva ob nastanku nove Države SHS. Strategije izbire* • Aleš Gabrič, *Prepoved izida romana Branka Hofmana ali šestletna noč do poznega jutra*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 2. novembra 2021.

Prevodi: Saša Mlacović (angleščina, nemščina)

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2021: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBASI2X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanj Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, december 2021

Naklada: 780 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on November 2, 2021.

Translated by: Saša Mlacović (English, German)

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2021): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBAS12X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, December 2021

Print Run: 780 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Javier Á. **Domingo** and Luigi Finocchietti, Saint Jerome in Rome.
 Historical and Archaeological Hypotheses310–326
 Sveti Hieronim v Rimu. Zgodovinske in arheološke hipoteze
- Vesna Badurina **Stipčević**, *Le Vite e la Traslazione di san Girolamo
 nei testi croato-glagolitici*.....328–340
Vitae and Translatio Sancti Hieronymi in Croatian Glagolitic Texts
- Andrej **Nared**, *Der brief ist nicht ausganngen*.
 Razmišljanja o(b) zlati buli, ki je Kranjci niso dobili342–389
Der brief ist nicht ausganngen. Contemplations about
 the Golden Bull Never Received by Carniolans.
- Izidor **Janžekovič**, Etnični »stereotipi« v zgodnjemoveški Evropi:
 ruska in turška narodna noša390–421
 Ethnic "Stereotypes" in Early Modern Europe: Russian and Turkish
 National Costumes
- Martin **Boček**, Cunard Line and its operations
 within the Habsburg Monarchy422–437
 Cunard Line in njeno delovanje v habsburški monarhiji
- Gary B. **Cohen**, Historical Scholarship on the Habsburg
 Monarchy (1526–1918) in North America.....438–474
 Proučevanje zgodovine habsburške monarhije (1526–1918)
 v Severni Ameriki
- Irena **Selišnik**, Status državljanstva ob nastanku nove
 Države SHS. Strategije izbire476–491
 Citizenship during the Establishment of the Newly-Founded State
 of Slovenes, Croats and Serbs. Strategies of Choice.
- Aleš **Gabrič**, Prepoved izida romana Branka Hofmana ali
 šestletna noč do poznega jutra.....492–515
 Ban on Branko Hofman's Novel or a Six-Year-Long Night
 Till the Late Morning

Zapisi – Notes

- Harald Krahwinkler, »Heidenfrage und Slawenfrage« als
Forschungsthema der Missionsgeschichte.
Zu Hans-Dietrich Kahls letztem Sammelband518–528
»Pogansko in slovansko vprašanje« kot raziskovalna tema
v zgodovini misijona. O zadnjem zborniku Hansa-Dietricha Kahla
- Rok Stergar, Vasilij Melik – zgodovinar dolgega 19. stoletja
(ob stoletnici rojstva)530–535
Vasilij Melik – A Historian of the Long Nineteenth Century
(Marking the Centenary of His Birth)
- Danijela Trškan, Štefan Trojar in začetki raziskovanja pouka
zgodovine v Sloveniji (ob devetdesetletnici rojstva)536–538
Štefan Trojar and the Beginnings of Research of the History
Teaching in Slovenia (Marking the 90th Anniversary of His Birth)

Jubileji – Anniversaries

- Prof. dr. France Martin Dolinar – osemdesetletnik (Jure Volčjak)540–544
Prof. Dr. France Martin Dolinar – On the Occasion of His 80th Birthday
- Sedemdeset let Vaska Simonitija (Lilijana Žnidaršič Golec)545–548
Vasko Simoniti's 70th Birthday

V spomin – In memoriam

- Akad. prof. dr. Tomislav Raukar (Stari Grad na Hvaru, 29. 12. 1933–
Zagreb, 2. 7. 2020) (Dušan Mlacović)550–552
Acad. Prof. Dr. Tomislav Raukar (Stari Grad on Hvar, 29. 12. 1933–
Zagreb, 2. 7. 2020)
- Profesor Nobuhiro Shiba (1946–2021) (Peter Vodopivec)553–558
Professor Nobuhiro Shiba (1946–2021)

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Jure Volčjak, Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500 (Matjaž Bizjak).....	560–561
Steiner, Philip, Die Landstände in Steiermark, Kärnten und Krain und die josephinischen Reformen. Bedrohungskommunikation angesichts konkurrierender Ordnungsvorstellungen. (1789–1792) (Filip Draženović)	562–566
Anna Procyk, Giuseppe Mazzini's Young Europe and the Birth of Modern Nationalism in the Slavic World (Marta Verginella)	567–569
Roman Hans Gröger, Oktober 1918: Ein Beitrag zum 100. Jahrestag des Völkermanifests (Rok Stergar)	570–572
Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku LIII/1 (2015), LIV/1 (2016), LIV/2 (2016) (Jože Maček)	573–578

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	580–583
Instructions for Authors	
Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 75, 2021	584–588
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 75, 2021	

Jure Volčjak, **Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500**. Ljubljana: Nadškofija, 2020, 732 strani.

V preteklem letu je Nadškofijski arhiv v Ljubljani objavil nov zvezek v seriji svojih inventarjev oz. arhivskih popisov. Gre za popis Zbirke listin (NŠAL 101), in sicer njenega najstarejšega, srednjeveškega korpusa.¹ Čeprav sodi ljubljanski Nadškofijski arhiv med tiste z dobro urejenim listinskim fondom – nenazadnje je večina srednjeveških listin (do vključno l. 1465) v digitalizirani obliki že kako desetletje dostopna na spletnem portalu Monasterium.net – je najnovejši popis listin nadvse dobrodošel.

Zbirka listin Nadškofijskega arhiva zajema 526 originalnih srednjeveških dokumentov in 60 prepisov, ki izvirajo iz dveh sklopov. Prvega, obsežnejšega, predstavljajo listine leta 1140 ustanovljenega benediktinskega samostana v Gornjem Gradu, ki je bil leta 1461 podrejen novoustanovljeni ljubljanski škofiji, 12 let pozneje pa zaradi kljubovanja menihov novi ureditvi ukinjen. To je homogen korpus dobro ohranjenega samostanskega arhiva, ki sega v prvo polovico 12. stoletja do same ustanovne listine patriarha Peregrina z dne 7. aprila 1140 (sicer ohranjene v prepisu iz 13. stoletja). Drugi sklop tvorijo dokumenti ljubljanske škofije. Posebej velja izpostaviti listine, ki so nastale v zvezi z njeno ustanovitvijo in izoblikovanjem škofijskega teritorija (1461–1463). Poleg tega so tu še vse ostale listine škofije, stolnega kapitlja in obema ustanovama inkorporiranih župnij, ki so svoje gradivo v večji meri začele predajati v hrambo ljubljanskemu Nadškofijskemu arhivu po letu 1977.² Pri tem je potrebno opozoriti, da se listine nekaterih župnij (Polhov Gradec, Stari trg pri Ložu in Vače) še vedno hranijo v ločenih župnijskih fondih in so popisane v pred leti objavljenem popisu Čipić Reharjeve.³

Knjigo sestavlja uvodna razprava o historiatu Zbirke listin NAŠL, seznam vseh popisanih dokumentov, sam popis, seznam uporabljenih virov in literature, kratek povzetek v angleščini, nemščini in italijanščini ter kazalo osebnih in kra-

¹ Popisa mlajšega dela te zbirke, od leta 1500 dalje, in pa listin, ki se nahajajo v drugih zbirkah in fondih arhiva, je v letih 2016 in 2018 objavila Marija Čipić Rehar, *Listine nadškofijskega arhiva Ljubljana 1501–2015* [I]. Ljubljana 2016 in ista, *Listine nadškofijskega arhiva Ljubljana II. – brevi, župnije, uršulinke, prepisi listin*. Ljubljana 2018.

² Lilijana Žnidaršič, *Vodnik po fondih in zbirkah, Nadškofijski arhiv Ljubljana*, Priročniki 1, str. 14, 15.

³ Prav tam, str. 186; Marija Čipić Rehar, *Listine nadškofijskega arhiva Ljubljana II*, str. 10–11.

jevnih imen. Popis je oblikovan po že uveljavljenih arhivskih načelih in nudi vse potrebne informacije o zunanjih značilnostih listine, njeni vsebini in nahajališču v arhivu. Sledijo si v naslednjem vrstnem redu: datum, kratek identifikacijski regest, obširnejši oz. polni regest, fizični opis (podatki o tradiciji, pisni podlagi, merah, pečatih, jeziku), navedba prič, navedba overiteljev, predhodna signatura ter morebitne objave besedila listine, njenega regesta ali obravnave v literaturi.

Posebna odlika Volčjakovega popisa – ki mimogrede ni popoln unikum v slovenski arhivski stroki, temveč počasi postaja tradicija dobre prakse⁴ – so izredno natančni in izčrpni polni regesti, ki dobesedno ne izpuščajo vsebine. Pri obsežnejših dokumentih se redno raztezajo preko pol ali celo cele strani, pri listinah z inserti pa celo preko več strani. Vsa imena (osebna in krajevna) ter nekateri pomembnejši pasusi so v oklepaju dodani tudi v originalnem zapisu, prav tako datacija (kraj izstavitve pri datumu na začetku zapisa, čas izstavitve pa ob koncu regesta). To postavlja knjigo v povsem drugo kategorijo, ki presega raven običajnega arhivskega popisa, t. j. pripomočka za uporabo gradiva v arhivu. Gre pravzaprav za objavo regestov listin v stilu Kosovega Gradiva ali Regestov Friderika III.,⁵ ki jo je mogoče uporabljati tudi samostojno, brez konzultacije originalnega gradiva. Takšne objave namreč zadostijo potrebe precejšnjega dela zgodovinskih raziskav, predvsem manj poglobljenih, vsebinsko usmerjenih, ali pa primerjalnih, pri katerih je treba upoštevati velike količine gradiva različnega izvora.

Za konec na kratko: Volčjakove *Listine Nadškofjskega arhiva Ljubljana* so kvaliteten popis arhivske zbirke, ki obenem opravlja tudi vlogo edicije regestov. Medievistična stroka je z njim pridobila dragocen pripomoček trajne vrednosti.

Matjaž Bizjak

⁴ Prim. npr. Zdenka Bonin, *Inventar zbirke listin v Pokrajinskem arhivu Koper (1348–1776)*, Koper 2002.

⁵ Franc Kos, *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku 1–5*, Ljubljana 1902–1928; *Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493) nach Archiven und Bibliotheken geordnet*, zbirka, ki izhaja v okviru projekta Regesta imperii pod okriljem Akademije za znanost in literaturo v Mainzu in obsega že 35 zvezkov.

ISSN 0350-5774

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588